

ЛІНГВО-СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВІДОБРАЖЕННЯ ЦІННОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ

У статті виявлено слова-символи, образи-алегорії, образи-параболи, які впливають на експлікацію прихованого у поетичному тексті смислу. Зроблено спробу визначити засоби відображення соціальних, політичних змін ХХ століття в американських поетичних текстах. Обґрунтовано значущість залучення фонових знань та інтертексту для декодування смислу.

Ключові слова: імпліцитність, імплікат, індикатор імплікату, імплікативний простір.

В статье выявлены слова-символы, образы-аллегории, образы-параболы, влияющие на экспликацию скрытого в поэтическом тексте смысла. Сделана попытка определить способы отражения социальных, политических изменений ХХ столетия в американских поэтических текстах. Обоснована значимость привлечения фоновых знаний и интертекста для декодирования смысла.

Ключевые слова: имплицитность, имплицат, индикатор имплицата, имплицативное пространство.

In the article the word-symbols, allegorical images, parables influencing the explication hidden in poetic texts sense are defined. An attempt is made to identify the means of reflection of the social, political changes of the XX century in the American poetry. The value of extra-textual knowledge and intertext is proved to decode the senses.

Key words: implicate, indicator of implicate, implicative space.

Постійною увагою науковців до проблеми породження природи імпліцитності, дослідження якої у кожній новій науковій парадигмі не вичерпує її сутності, а лише висвітлює нові грані й перспективи вивчення,

пояснюється **актуальність** вибору теми. **Метою** статті є визначення лінгвокогнітивних механізмів виявлення прихованого смислу у віршованих текстах шляхом залучення фонових знань та інтертексту. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**: уточнити визначення понять імпліцитність, імплікативний простір, імплікат, індикатор імплікату; виявити слова-символи, образи-алегорії, образи-параболи, що впливають на реалізацію імплікатів у поетичному тексті.

У контексті дослідження під імплікативним простором розуміємо систему імплікатів, парадигматично пов'язаних та упорядкованих між собою в єдине смислове ціле. Імплікат – це компонент смислу, прихований у художньому тексті й актуалізований за допомогою індикаторів. Індикатори імплікатів – це стилістично марковані одиниці поетичного тексту (слова-символи, образи-параболи).

На початку ХХ століття на перший план виступає образ простої, нічим не примітної «маленької» людини з її проблемами, переживаннями, системою духовних прагнень, цінностей і бажань. У збірці Е.Лі Мастерса «**Spoon River Anthology**», у якій через смерть зображується життя пересічних громадян міста, кодується імплікат **цінність особистості**. Вибір жанру епітафії слугує постійним нагадуванням читачу про те, що життєвий шлях закінчено і немає ходу назад:

*Where are Elmer, Herman, Bert, Tom and Charley,
The weak of will, the strong of arm,
the clown, the boozier, the fighter?
All, all are sleeping on the hill [1, p.198].*

Слово-символ «*hill*» у поезії Е.А. Робінсона, Е.Лі Мастерса має імпліцитний смисл – *місце останнього притулку*, у контексті віршу в поєднанні з переліком власних імен із застосуванням лінгвокогнітивної операції конкретизації дозволяє виявити центральний імплікат – **цінність особистості**. Слід зазначити, що визнання і слава у багатьох випадках приходять саме після смерті, тоді коли людину вже не повернути.

Урбаністична Америка ХХ століття повинна була знайти «співця» своєї індустріальної могутності. Ним став Карл Сендберг (1878-1967). Наприклад, індикаторами імплікату *високорозвинуте місто* виступають образи-алегорії, що позначають професії, які приносять прибуток:

Hog Butcher of the World,

Tool Maker, Stacker of Wheat,

Player with Railroads and Nation's Freight Handler [1, p.206].

Протиставлення позитивно маркованих *proud* (гордий), *strong* (сильний), *cunning* (чаруючий) і негативно маркованих епітетів *wicked* (злий, аморальний), *crooked* (спотворений, нечесний), *brutal* (жорстокий, нелюдський), *coarse* (грубий), використаних для опису «*City of the Big Shoulders*» [1, p. 206] є індикаторами імплікату *двобічність індустріальної цивілізації*. Індустріальна цивілізація з одного боку будує і створює (*building*), а з іншого – руйнує і калічить (*wrecking, breaking*) життя людей.

На відміну від Е.А. Робінсона, Е. Лі Мастерса, К. Сендберг висуває протилежний *цінності особистості* імплікат *знецінення життя* у таких поетичних текстах як, наприклад, «*Limited*», «*Grass*», «*Chicago*». Життя мине і тіло стане попелом: «*and all the men and women laughing in the diners and sleepers shall pass to ashes*» [1, p. 208]. Із часом усе забудеться: імена, події, місця колишньої слави і колишніх поразок:

Pile the bodies high at Austerlitz and Waterloo.

Shovel them under and let me work –

I am the grass; I cover all.

Two years, ten years, and passengers ask the conductor:

What place is this?

Where we now? [1, p. 210]

К. Седберг звертається до фонових знань читачів з історії про кровопролитні бої між армією Наполеона I із союзними військами Росії і Австрії (Аустерліц) й англо-голландськими (Ватерлоо) [3, с.273], акцентуючи увагу на тому, що з плином часу вже не можливо віднайти місця сутичок,

поховань полеглих у боях, тому що вони покриті травою (*I am the grass; I cover all*). Алгоритичний образ – трава (*grass*) – набуває імпліцитного смислу: «те, що зітре із пам'яті спогади». Цей образ має інтертекстуальні властивості, порівняйте із російським прислів'ям «всякая могила травой поростет».

Центральним імплікатом в поезії Р. Джефферса є **знецінення життя**:

*I have seen far stars weighed and their distance measured,
and the powers that make the atom put into service – For what? –
To kill half a million flies – men I should say – at one slap* [1, p.256].

Параболічне посилення на масштабні наукові відкриття та історичні події ХХ століття слугує основою для розкриття імпліцитного смислу віршу:

1) відкриття залежності від абсолютного розміру зорі та спектральним класом зорі (*I have seen far stars weighed and their distance measured*);

2) відкриття атомного ядра, розробка планетарної моделі атому, штучна ядерна реакція, відкриття розщеплення ядра урану (*the powers that make the atom put into service*);

3) вступ у 1941 році Сполучених Штатів у Другу Світову війну, після бомбардування японськими літаками американської воєнно-морської бази Перл-Харбор, на Гаваях: (*To kill half a million flies – men I should say – at one slap*).

Подолати свої страждання, які несуть безкінечні війни, бездумний технологічний розвиток, можливо лише шляхом пізнання неосяжної краси всесвіту («*Divinely superfluous beauty*» [1, p. 250]), визнання вражаючої довершеності всього суцього:

*But if the human animal were precious
As the quick deer or that hunter in the night the lonely puma
I should be pleased to lie in one grave with 'em* [1, p. 256].

Інтертекстуальний зв'язок вірша А. Гінзберга «A Supermarket in California» з «Божественною комедією» Данте простежується через зображену уявну зустріч з У. Уїтменом, що нагадує зустріч Данте з Вергілієм. Однак місцем зустрічі виступає не ліс, а супермаркет. Образ-алегорія

«*supermarket*» є індикатором імплікату *суспільство*. Це суспільство, що функціонує за законами ринку, де все покупається і продається, суспільство, у якому, навіть перебуваючи серед собі подібних, людина відчуває себе самотньою: «*lonely old grubber, we'll both be lonely, lonely old courage-teacher*» [4, р .462-464]

У вірші А. Гінзберга «A Supermarket in California» образ-алегорія «*supermarket*» є індикатором імплікату *суспільство*. Це суспільство, що функціонує за законами ринку, де все покупається і продається, суспільство, у якому, навіть перебуваючи серед собі подібних, людина відчуває себе самотньою: «*lonely old grubber, we'll both be lonely, lonely old courage-teacher*» [4, р .462-464]. У супермаркеті А. Гінзберга увага сконцентрована на людській особистості. Імплікат *цінність особистості* висувається на перший план. Якщо на початку століття більша увага приділялась опису невеликих міст, як макромоделей суспільства, то в другій половині – великим (Чикаго в творчості К. Сендберга, Каліфорнія, Сан-Франциско, Нью-Йорк у віршах А. Гінзберга), з необмеженими можливостями, але нещадними до щирих почуттів, проявів людяності, любові: «*will we stroll dreaming of the lost America of love*» [4, р. 462].

Протестуючи проти жаги будь-якою ціною зробити кар'єру, проти знеособленості, безпристрасності, культу речей центральним імплікатом поезії бітників стає *цінність особистості*. Периферійними виступають імплікати *самовираження, свобода поглядів, повноцінність існування*:

– *We're not our skin of grime, we're not our dread bleak dusty imageless locomotive, we're all beautiful golden sunflowers inside, we're blessed by our own seed ...*[4, р.468]

Образу-алегорії «*locomotive*», імпліцитний смисл якого – *цивілізація*, відповідає аналогічний образ «*express*», створений К. Сендбергом. Однак, якщо у поетичних текстах К. Сендберга «*express*» є позитивно маркованим: «*цивілізація, що стрімко розвивається, прагнучи досконалості*», то «*locomotive*» А. Гінзберга наділений негативними якостями: *dread, bleak,*

dusty, imageless.

Зважаючи на той факт, що А. Гінзбергу належить термін, що склався під впливом східної філософії та релігії, – «Влада Квітів», зміст якого полягає у тому, що квіти, музика, поезія здатні протистояти насиллю і руйнації [2], можна зробити висновок, що слова-символи «*sunflower*» і «*seed*», прихований смисл яких *краса* і *життя* відповідно, підпорядковується центральному імплікату *цінність особистості*.

Таким чином, якщо на початку ХХ століття до стрімкого індустріального розвитку країни ставилися з наснагою і вірили, що він приведе до процвітання як усієї країни в цілому, так і кожного її громадянина зокрема, то друга половина минулого століття відкрила усі негативні наслідки технічного прогресу: ріст спекуляцій на фондовому ринку, гонка озброєнь, війни за сферу впливу, забруднення навколишнього середовища. Шлях подолання проблем, з якими зіштовхнулося сучасне суспільство, у єднанні з природою і в ній знаходять притулок від невпинного руху цивілізації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Американская поэзия в русских переводах XIX-XX вв.: [сост. С.Б. Джимбинов]. – М.: Радуга, 1983. – 667с.
2. Могутин Я. Интервью с Алленом Гинзбургом. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mitin.com/people/mogutin/ginsberg.shtml>.
3. Энциклопедия знаний. Мудрость. Факты. Открытия / [редкол.: Л.Г. Стахурская, Н.А. Таранова, Т.Н. Юкало]. – М.: Изд-во Сталкер, 2004. – 768с.
4. The Norton Anthology of American Literature / Ed. by N.Baym, R.Gottesman, L.B.Holland and others. – N.Y., L.: W.W. Norton & Company, 1989. – P. 460-470.